

Onderzoeksnota deel 2: Een terugblik op de Antwerpse lokale verkiezingen van 2012

Prof. Peter Van Aelst, dr. Jonas Lefevere, Christophe Lesschaeve en prof. Peter Thijssen, allen lid van de onderzoeksgroep Media, Middenveld en Politiek (www.M2P.be)

Introductie

Het doel van dit onderzoek is om na te gaan hoe kennis, attitudes en stemintenties van de Antwerpse kiezers doorheen de campagne evolueren. Daartoe werd een paneldesign opgezet waarbij dezelfde kiezers driemaal werden bevestigd. Ruim 700 respondenten namen deel aan de twee bevestigingen die plaatsvonden voor 14/10 en aan de derde bevestiging in de weken na de stembusgang. Deze nota wil inzicht bieden in de opvattingen en uiteindelijke keuzes van de Antwerpenaar en waar mogelijk hoe deze zijn geëvolueerd doorheen de campagne. Het gaat om een eerste analyse die zoals alle kiezersonderzoek met de nodige voorzichtigheid moet worden geïnterpreteerd. We steunen op een representatief internetpanel dat is opgezet door IVOX. Dat neemt niet weg dat vertekeningen mogelijk zijn. In termen van politieke voorkeur bevat ons panel een oververtegenwoordiging van N-VA-kiezers, en een ondervertegenwoordiging van kiezers van de Stadslĳst (Sp.a & CD&V). Anderzijds werd de omvang van een kleine partij als de PVDA+ wel correct ingeschat. Meer info over de bevestiging vindt u achteraan deze nota.

Stemverschuivingen in de Antwerpse lokale verkiezingen

Hoewel het op 14 oktober vrij snel duidelijk was wie de verkiezingen had gewonnen en wie ze had verloren, is het nog steeds niet duidelijk waar de kiezers van winnaars en verliezers vandaan kwamen. Vraag is vooral waar de grote toestroom aan N-VA-stemmen vandaan komt. Het paneldesign van het onderzoek laat ons goed toe om te kijken hoe de voorkeuren van kiezers veranderden: omdat we dezelfde kiezers doorheen de campagne volgen, kunnen we kijken hoeveel kiezers van de ene naar de andere partij sprongen tijdens de campagne. Omdat het vaak voorkomt dat er verschuivingen in beide richtingen zijn – zo kan het zijn dat er kiezers van de Stadslĳst naar Groen wisselden, terwijl er op hetzelfde moment kiezers van Groen naar de Stadslĳst gingen – laat enkel een paneldesign dit soort analyses toe.

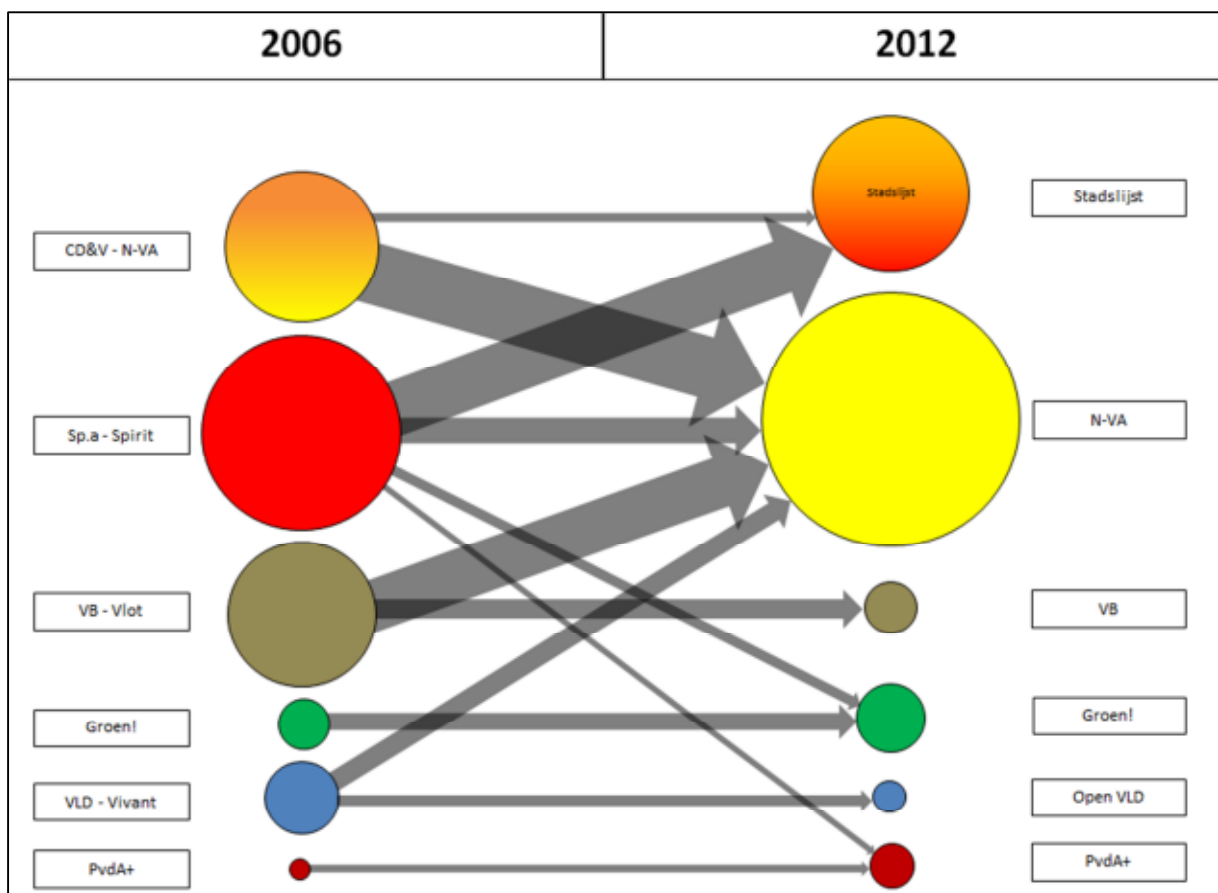
We presenteren twee analyses: enerzijds een vergelijking tussen het stemgedrag van 2006 en 2012, anderzijds een analyse van de stemverschuivingen tussen de eerste bevestiging, begin september 2012, en de uiteindelijke stembusgang.

Verschuivingen op lange termijn: 2006 – 2012

Eerst kijken we naar de stemverschuivingen op lange termijn, dus tussen de twee lokale verkiezingen door. We vergelĳken het stemgedrag voor de gemeenteraad, de districtsraad laten we hier buiten

beschouwing. Om te bepalen voor welke partij de kiezers in 2006 stemden vroegen we in de eerste bevraging (in september 2012) voor welke partij ze toen hadden gestemd. We moeten er wel rekening mee houden dat dit al zes jaar is geleden en er ondertussen ook andere verkiezingen werden georganiseerd (federale in 2007, regionale en Europese in 2009, en nogmaals federale in 2010) wat de herinnering ervan nog moeilijker maakt. Het is echter de enige mogelijkheid om een vergelijkingspunt te hebben met de vorige lokale verkiezingen. In Figuur 1 geven we de stemverschuivingen tussen de partijen weer. De grootte van de cirkels geeft de relatieve grootte van de partijen in onze steekproef weer. De dikte van de pijlen geeft de grootte van de verschuiving weer: dikkere pijlen staan voor meer kiezers die van partij wisselden, en omgekeerd. Omdat er een foutenmarge op de steekproef zit kiezen we ervoor om enkel substantiële stromen van meer dan tien respondenten weer te geven.

Figuur 1: Stemverschuivingen tussen 2006 en 2012.

De grafiek laat enkele grote verschuivingen zien. We benadrukken nogmaals dat N-VA kiezers oververtegenwoordigd en kiezers van de Stedlijst ondervertegenwoordigd zijn in de steekproef. De grafiek laat wel toe om een inschatting te maken van de voornaamste trends. Ten eerste haalt N-VA het grootste deel van de voormalige kartelkiezers van CD&V-N-VA naar zich toe: slechts een relatief klein deel ervan gaat naar de Stedlijst. De tweede grote instroom komt vanuit VB-Vlot: lijsttrekker Dewinter had na de stembusgang al aangegeven dat de partij terugviel op zijn kernelectoraat, en dit lijkt ook in onze cijfers bevestigd te worden. Het is opvallend dat aan de rechterzijde N-VA de enige is die kiezers aantrekt: ook kiezers van het liberale VLD-Vivant wisselden naar N-VA. Binnen ons panel steekproef verliest Open VLD meer kiezers aan N-VA dan ze er weet bij te houden.

Een tweede trend lijkt de uitstroom uit de linkse lijst Sp.a – Spirit te zijn: hoewel een groot deel van die kiezers doorschuift naar de Stadslijst, gaan er ook pijlen naar N-VA én naar Groen en PvdA+. Aangezien Sp.a – Spirit enorm hoog scoorde is een terugval logisch, maar het is wel opvallend dat Patrick Janssens in 2006 het gros van de linkse kiezers achter zich wist te scharen, maar dat in 2012 een deel van die kiezers toch voor andere linkse partijen koos. Tot slot lijken de twee grootste lijsten, N-VA en de Stadslijst, ook de grootste aantrekkingskracht op nieuwe kiezers te hebben – hoewel ook hier de N-VA het meeste jonge kiezers voor zich heeft weten te winnen.

Verschuivingen tijdens de campagne

Wanneer we kijken naar het aantal kiezers dat nog van partij wisselde in de laatste zes weken van de campagne, valt op dat hun aantal beperkt is. Uit onze steekproef blijkt vooral dat de race eigenlijk al gelopen was voor ze echt begon: N-VA stond al enorm sterk op het moment van de eerste bevraging, en in de laatste zes weken van de campagne hield de partij die voorsprong vooral vast. Aan het begin van de campagne waren 7 van de 10 respondenten al zeker dat ze voor N-VA zouden kiezen, 2 op 10 had een lichte voorkeur voor de partij. Amper 1 van de 10 kiezers die haar bij de start van de campagne verkozen, twijfelde nog tussen verschillende partijen. Ook bij de Stadslijst (6 op 10) was er reeds aan de start van de campagne een heel deel besliste kiezers. De onbesliste kiezers in onze steekproef bevonden zich voornamelijk bij Groen, Open VLD en PvdA+. Dat betekent niet dat er geen betekenisvolle verschuivingen in onze steekproef te zien waren tijdens de campagne. Vooral tussen N-VA en VB waren er in *beide* richtingen substantiële verschuivingen. Omdat de in- en uitstroom ongeveer even groot zijn, is het netto effect echter nagenoeg nul. Het geeft nogmaals aan dat N-VA een alternatief vormt voor de (voormalige) VB-kiezer, en omgekeerd. Opvallend: vanuit de N-VA gingen er in de laatste weken van de campagne nog kiezers naar de Stadslijst. In onze steekproef stemden ongeveer 5 procent van de kiezers die in september nog voor N-VA kozen uiteindelijk op de Stadslijst. Ook vanuit Groen ging er op korte termijn nog een deel kiezers naar de Stadslijst. Dit is op een gelijkaardige beweging als in uit 2006 toen sp.a de linkse kiezer massaal achter zich wist te scharen. Aangezien het verschil tussen N-VA en de Stadslijst in september al substantieel was, waren deze verschuivingen uiteindelijk niet voldoende om het tij te keren. Kort samengevat, kunnen we stellen dat de verkiezingscampagne nooit echt spannend is geweest omdat de N-VA al een te grote voorsprong voor de start van de campagne had opgebouwd.

Gemeenteraadsverkiezingen versus districtraadsverkiezingen

Verkiezingen zoals die voor de districtsraden staan in de politieke wetenschap bekend als ‘tweede orde’ of minder respectvol ‘tweederangs’-verkiezingen waarvan de uitkomst vooral in het teken staat van de ‘eerste orde’ verkiezingen, in dit geval de gemeenteraadsverkiezingen. De meeste kiezers stemmen bij de tweede orde verkiezingen voor dezelfde partij als bij eerste orde verkiezingen. Maar er zijn uitzonderingen: soms gaat men omwille van strategische overwegingen niet zijn belangrijkste partijvoorkeur volgen bij eerste orde verkiezingen. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer het duidelijk is dat de eigenlijke verkiezingsstrijd slechts tussen twee partijen gaat. Kiezers gaan in deze situatie vaak voor één van de twee grote blokken kiezen. De tweede orde verkiezingen zijn in deze context bijzonder interessant omdat de kiezers op dit niveau wél hun eerste partijvoorkeur zullen volgen. Ook bij de recente verkiezingen in Antwerpen vonden we aanwijzingen voor dergelijk strategisch stemgedrag. Daarnaast werden op het niveau van de districten aan de kiezers soms andere

combinaties van partijen aangeboden wat ook een invloed kan gehad hebben op hun stemgedrag. Het maakt een perfecte vergelijking tussen gemeenteraad en districtsraad verkiezingen wel niet evident. We beperken ons daarom tot de meest opvallende verschillen:

- Een op vier van de kiezers die op gemeenteniveau voor de Stadslijst (kartel CD&V – Sp.a) stemmen, geven op districtsniveau een stem aan Groen. Vanuit het standpunt van de districten: in de districten (Antwerpen, Ekeren en Wilrijk) waar Groen met een aparte lijst opkwam stemt de helft van hen voor de Stadslijst op gemeenteniveau. Dit geeft aan dat de tweestrijd Janssens-De Wever een grote invloed had op het stemgedrag van heel wat linkse kiezers. Dit percentage blijkt bovendien gestaag te zijn toegenomen in de loop van de campagne, in het bijzonder tijdens de laatste weken. Begin september gaf nog maar 15% van de kiezers uit de steekproef die voor de Stadslijst zouden stemmen aan dat ze op districtsniveau hun stem aan Groen zouden geven. Begin oktober was dit percentage al gestegen tot 17% om dan verder te stijgen tot 27% bij de uiteindelijke verkiezingen. Het gaat hierbij gedeeltelijk om kiezers die voorheen ook op niveau van de gemeente voor Groen zouden stemmen. Veel kiezers hebben hun twijfel (Janssens of Groen?) opgelost door hun stem op beide niveaus te ‘splitsen’.
- Ook opmerkelijk is dat proportioneel minder kiezers van de Stadslijst op districtsniveau voor CD&V (nochtans een kartelpartner) stemden dan voor Groen. Globaal gesproken stemde slechts 16% van de kiezers van de Stadslijst (CD&V –sp.a) op districtsniveau voor CD&V (in 8 van de 9 districten kwam CD&V afzonderlijk op). Bij sp.a was dit percentage met 60% beduidend hoger (in 3 districten kwam sp.a alleen op).
- Bij N-VA zien we een sterke overeenkomst tussen het stemgedrag in de stad en het stemgedrag in de districten. Niet minder dan 85% van de kiezers die op stadsniveau voor de stad stemde, deed dit ook op districtsniveau. Ook bij de Open VLD en Vlaams Belang is de stabiliteit met respectievelijk 82% en 86% groot. Deze partijen zitten wel in het verliezende kamp wat betekent dat ze op beide niveaus veel kiezers verloren en waarschijnlijk grotendeels terugvielen op hun kernelectoraat.

Gemeenteraadsverkiezingen versus federale verkiezingen

Bovenstaande resultaten worden ook weerspiegeld in stemkeuzes van de kiezers mochten er vandaag federale verkiezingen zijn. Ook hier zouden de kiezers die op stadsniveau voor N-VA stemden, massaal (91%) terug voor N-VA kiezen. Bij geen enkele andere partij is de trouw zo groot. Enkel Groen (84%) lijkt ook vrij zeker te zijn van zijn kiezers op nationaal niveau. De Stadslijst bestaat zoals te verwachten uit overwegend Sp.a kiezers, terwijl slechts één op tien nationaal op dit moment voor CD&V zou stemmen. Net zoals bij de districtraadsverkiezingen valt op dat de stadslijst op gemeenteniveau toch een aanzienlijk deel groene kiezers heeft weten te verleiden. Tot slot merken we op dat de aanhangers van Open VLD, een zeer kleine partij in Antwerpen, hun partij niet automatisch volgen naar het nationale niveau. We wijzen er echter nogmaals op dat de verschuivingen tussen de partijen, zeker voor de kleine partijen, met de nodige voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd.

Voor welke partij zou u stemmen als het vandaag federale verkiezingen zouden zijn? Opgedeeld naar stemkeuze voor de gemeenteraad (Golf 3)

Uiteindelijke stemkeuze gemeenteraad	Hypothetische partij keuze federale verkiezingen								
	Groen	Open VLD	CD&V	Sp.a	N-VA	PVDA+	Vlaams Belang	Andere	
Groen	84%	8%		2%	2%	2%		2%	100%
Open VLD	5%	71%	10%		14%				100%
Stadslijst (Sp.a-CD&V)	20%	4%	10%	55%	4%	4%		3%	100%
N-VA		3%	2%	1%	91%		1%	2%	100%
PvdA+	6%			12%	2%	68%	4%	8%	100%
Vlaams Belang		2%		2%	15%		78%	4%	100%

De lijsttrekkers

In de vorige nota bespraken we reeds de geschiktheid van de lijsttrekkers om de stad mee te besturen. Daaruit bleek niet verwonderlijk dat de lijsttrekker van de partij waarvoor men van plan is te stemmen doorgaans het hoogst, behalve de kiezers van Groen die Janssens net iets hoger in schatten dan hun eigen kopvrouw Almaci. De cijfers gaven ook de polarisering tussen Janssens en De Wever weer: de kiezers van de ene partij vinden de kopman van de andere partij niet geschikt om mee te besturen. Aan die cijfers is doorheen de campagne vrij weinig veranderd. Burgemeester Janssens scoort bij de kiezers van alle partijen op het einde van de campagne lichtjes hoger dan bij het begin van de campagne. De score voor Bart De Wever blijft opvallend constant. Het bevestigt de eerdere bevindingen over stemverschuivingen: Janssens maakte op het einde van de campagne slechts een klein beetje van zijn achterstand goed.

Hoe geschikt zijn volgende personen om Antwerpen mee te besturen? (gemiddelde scores per partij-electoraat op 11-punten schaal, waarbij 0 staat voor 'geheel ongeschikt' en 10 voor 'geheel geschikt')(Golf 2)

Lijsttrekker	Groen	Open Vld	CD&V-Sp.a	N-VA	PvdA+	VB
Patrick Janssens	7.8	5.6	8.9	4.3	5.8	2.3
Bart De Wever	3.4	5.0	3.5	8.7	3.0	5.0
Filip Dewinter	0.3	1.1	0.5	3.7	0.9	8.0
Philip Heylen	3.3	3.8	5.1	3.2	2.4	1.8
Meyrem Almaci	7.4	2.5	5.1	2.0	4.0	0.9
Annemie Turtelboom	4.1	7.6	4.4	3.0	2.2	1.4
Peter Mertens	4.2	1.4	3.4	1.7	7.0	1.5

Het belang van lijsttrekkers blijkt ook uit onderstaande tabel. Bij alle partijen heeft bijna de helft (PvdA en Open VLD) tot drie vierde van de kiezers (Stadslijst, N-VA) een voorkeurstem voor de lijsttrekker uitgebracht. Verder blijkt dat de lijsttrekker vooral bij de Stadslijst doorslaggevend was in de stemkeuze. Want ruim twee derde van de Stadslijst kiezers zou Patrick Janssens volgen naar een andere partij. Allicht gedeeltelijk het gevolg van de wat partijloze stijl van burgemeester Janssens. Al sluiten we niet uit dat een deel van de kiezers van de stadslijst in ons panel de afzonderlijke partijen sp.a en CD&V als een andere partij hebben beschouwd. Bij Groen, Open VLD en PvdA+ speelde de lijsttrekker minder een rol, deze kiezers stemmen mogelijk meer omwille van het programma of omwille van andere personen op de lijst.

Uiteindelijke stemkeuze	Heeft u op de lijsttrekker gestemd	Zou u nog steeds op de lijsttrekker stemmen, als die op een andere lijst stond	
		Ja	Nee
Open VLD	48%	30%	70%
N-VA	78%	50%	50%
Vlaams Belang	58%	45%	55%
Stadslijst (Sp.a-CD&V)	75%	65%	35%
Groen	61%	10%	90%
PvdA+	45%	24%	76%

Waarom precies men voor deze lijsttrekker heeft gestemd, verschilt ook tussen de partijen. Niet verwonderlijk vinden de kiezers van alle partijen het programma van de lijsttrekker belangrijk. De kiezers van Janssens deden dat vooral om zijn bestuurskwaliteiten: hij heeft veel gedaan voor de stad en is een goede kandidaat voor het burgemeesterschap. Opvallend veel kiezers geven ook aan dat de keuze voor Janssens minstens gedeeltelijk is ingegeven door het streven om te vermijden dat 'een andere lijsttrekker' meer stemmen haalde. Bij De Wever speelt zijn link met de kiezer een grotere rol: hij weet goed wat er leeft en kan het goed uitleggen. De campagne lijkt opnieuw niet echt grote verschillen op te leveren tussen de verschillende kandidaten. Al blijkt wel in vergelijking met zeker in vergelijking met 2006¹ dat de campagne van Janssens niet echt indruk heeft gemaakt.

¹ Uit ons onderzoek in 2006 bleek dat 'de campagne' bij de kiezers van Janssens toen veel vaker werd genoemd in vergelijking met de campagne van de andere lijsttrekkers (Van Aelst, P. & M. Nuytemans, 2007, Het Succes Van Patrick. Op zoek naar bewijzen en verklaringen van het Janssens-effect in Antwerpen. *Res Publica*: 150-172.)

Hoe belangrijk waren bepaalde kenmerken van een lijsttrekker in het geven van een voorkeurstem?(1=heel onbelangrijk – 5=heel belangrijk)

Lijsttrekker (partij)	Reden voor voorkeurstem lijsttrekker			
	Goede kandidaat burgemeesterschap	Veel gedaan voor Antwerpen	Sterke campagne gevoerd	Weet goed wat er leeft bij de mensen
Meyrem Almaci	3.6	3.6	3.6	4.1
Annemie Turtelboom	3.7	2.9	3.3	3.9
Patrick Janssens	4.7	4.8	3.4	4.2
Bart De Wever	4.6	3.6	3.9	4.4
Peter Mertens	3.0	3.3	3.8	4.4
Filip Dewinter	4.3	4.2	3.8	4.6

Lijsttrekker (partij)	Kan het goed uitleggen	Het politiek programma	Vermijden dat de lijsttrekker van een andere partij meer stemmen haalde
Meyrem Almaci	4.0	4.3	2.4
Annemie Turtelboom	3.8	4.3	2.7
Patrick Janssens	3.8	4.3	4.3
Bart De Wever	4.2	4.3	3.6
Peter Mertens	3.5	4.0	3.0
Filip Dewinter	4.4	4.2	3.4

Thema's en standpunten

De partijen die Antwerpen de komende zes jaar gaan besturen, zijn gekend. Na vele decennia van een eerder centrum-links bestuur, is een centrum-rechtse coalitie aan de macht. De drie meerderheidspartijen baseren hun akkoord zoveel mogelijk op hun eigen programma. Zo hopen ze de voorkeuren van hun eigen kiezers te vertegenwoordigen en bij de volgende verkiezing nogmaals op hun stem te kunnen rekenen. Een eenduidig centrum-rechts beleid ligt dus voor de hand, maar als we het aan onze respondenten vragen krijgen we een complexer beeld met een aantal tegenstellingen binnen het electoraat van één partij. Ook de achterban van oppositiepartijen is niet altijd heel eenduidig. Bij de bespreking focussen we vooral op de N-VA-kiezers in ons onderzoek omdat de aanhang van CD&V² en Open VLD bescheiden is. Een greep uit de belangrijkste vaststellingen:

- De uitbreiding van de Gemeentelijke Administratieve Sancties (GAS-boetes) kan rekenen op de goedkeuring van een meerderheid van N-VA-kiezers. 65% is het eens met de maatregel, terwijl maar 14% het oneens is.
- Meer blauw op straat geniet eveneens grote steun. Van de N-VA-aanhang in ons panel wil ruim 8 op 10 dat het aantal agenten toeneemt in Antwerpen, en haast niemand vindt dat dit aantal moet dalen.

² Respondenten die in golf 2 aangaven voor de Stadslijst te stemmen, maar die binnen de lijst een voorkeur aangaven voor CD&V.

In welke mate bent u helemaal voor of helemaal tegen onderstaande beleidsvoorstellen? (5-puntenschaal).

Stelling	Open Vld		N-VA		VB		Sp.a-CD&V		Groen		PvdA+	
	Voor	Tegen	Voor	Tegen	Voor	Tegen	Voor	Tegen	Voor	Tegen	Voor	Tegen
Uitbreiding GAS-boetes	50%	31%	65%	14%	60%	21%	45%	23%	26%	51%	33%	49%
Meer blauw op straat	75%	13%	82%	3%	95%	0%	40%	1%	25%	10%	39%	11%
Uitbreiding zones 30	19%	44%	23%	53%	29%	45%	47%	30%	62%	18%	51%	30%
Meer sociale woningen	38%	31%	43%	18%	54%	7%	68%	4%	70%	3%	79%	5%

Opm.: De percentages sommeren niet op 100; restpercentages stellen onbesliste kiezers voor of kiezers die zich in het midden plaatsen. Volledige vraagformulering achteraan in de nota.

Deze resultaten geven inderdaad blijk van een voorkeur voor een eerder rechts beleid en liggen daarmee in lijn van het uiteindelijke bestuursakkoord in Antwerpen. Op het vlak van veiligheid komen we tot gelijkaardige conclusies wanneer we de voorkeuren van alle Antwerpse kiezers bekijken: een meerderheid is voor de uitbreiding van GAS-boetes en meer politie. Enkel bij Groen en PvdA+-respondenten in ons panel is de groep kiezers die tegen de uitbreiding van de GAS-boetes is groter dan de groep die ervoor zijn.

Ook over de uitbreiding van zones 30 ligt het bestuursakkoord in de lijn van de opvattingen van een nipte meerderheid van de N-VA-kiezers. Meer dan helft van de N-VA wil geen uitbreiding, terwijl één op vier hier wel voor te vinden is. Ook bij Open VLD en oppositiepartij Vlaams Belang is er een grotere groep tegen deze uitbreiding dan ervoor. Bij de linkse partijen gaat een meerderheid wel akkoord met uitbreiding van de zones 30. Toch merken we dat bij de meeste partijen er tegengestelde meningen zijn over dit thema.

Op het vlak van sociale huisvesting lijkt het bestuursakkoord in te gaan tegen een meerderheid van de kiezers. Niet verwonderlijk zijn de linkse kiezers voor meer sociale woningen, maar ook bij de respondenten in ons panel die voor N-VA kozen zijn er meer voorstanders van het uitbreiden van het aantal sociale woningen dan diegenen die tegen zijn. In het bestuursakkoord staat dat het aandeel sociaal wonen in het patrimonium constant blijft in de komende zes jaar. Uit onze resultaten blijkt dat een substantieel deel van de bevroegde kiezers – inclusief degene die voor Vlaams Belang kozen - het hiermee oneens is.

Conclusies en interpretatie:

1. In vergelijking met de verkiezingen van 2006 zijn er in Antwerpen grote groepen kiezers van kamp veranderd. Dat gebeurde echter overwegend voor de start van de eigenlijke verkiezingscampagne. We kunnen moeilijk achterhalen wanneer dat precies gebeurde, maar het lijkt erop dat de N-VA aanhang in 2009 en 2010 sterk is gegroeid ten koste van voornamelijk het Vlaams Belang. Een tendens die zich in Antwerpen verder heeft doorgezet. De Stadslijst van Janssens lijkt volgens onze gegevens op geen enkel moment een bedreiging te zijn geweest voor het marktleiderschap van de N-VA. Daarmee sluiten we aan bij de peilingen die steeds een duidelijke kloof tussen beide kampen hebben aangegeven. De sp.a verloor een deel van zijn aanhang aan Groen en PvdA+. De winst van CD&V-kiezers was te bescheiden om dat verlies op de linkse flank te compenseren. De Stadslijst heeft in de laatste weken nog een bescheiden aangroei gekend van Groen-kiezers, die uitgesproken voor burgemeester Janssens kozen, maar was *too little, too late*.

2. De N-VA-kiezer lijkt uitgesproken achter haar partij te staan. De respondenten in ons panel stemden voor de N-VA op niveau van de gemeenteraad, maar deden dat ook op niveau van het district. Op nationaal niveau lijkt ook haast niemand een andere voorkeur te hebben en er is geen enkele partij die hoog scoort als we hen vragen voor wie ze ooit zouden kunnen stemmen. Daarmee lijkt het succes van de partij meer te zijn dan een De Wever-effect. De lijsttrekker is absoluut belangrijk - acht op tien van de N-VA-kiezers beloofde hem met een voorkeurstem - maar het is voor velen niet de enige reden om voor N-VA te stemmen. De helft van hen zou De Wever volgen naar een andere partij. Dat is veel, maar wel beduidend minder dan bij de aanhang van de Stadslijst waar de figuur Janssens belangrijker is geworden dan zijn partij. In dat opzicht is de uitdaging voor de Antwerpse sp.a in de volgende jaren bijzonder groot. Wie vult de lacune?

3. De N-VA lijkt met het nieuwe bestuursakkoord haar achterban grotendeels tegemoet te komen. Hardere aanpak van overlast en criminaliteit, geen nieuwe belemmeringen voor de autorijders. Op sociaal vlak zal de partij enige voorzichtigheid aan de dag moeten leggen. Kiezers van alle partijen hechten immers belang aan (meer) sociale huisvesting.

Wie meer wil weten, kan contact opnemen met **Peter Van Aelst** (Peter.vanaelst@ua.ac.be of 0494 17 24 57)

Methode

Er werd gebruik gemaakt van een online bevraging. Het contacteren van de respondenten gebeurde door een externe firma (Ivox), de eigenlijk enquête was in beheer van de Antwerpse onderzoekers dr. Jonas Lefevere, prof. Peter van Aelst en prof. Peter Thijssen, allen lid van de onderzoeksgroep 'Media, Middenveld en Politiek' (www.M2P.be). De respondenten werden at random geselecteerd uit het panel van Ivox-respondenten en gecontacteerd met de vraag tot deelname. De respons voor de eerste bevraging bedroeg 22%, de omvang van de steekproef is 1077. Bij de tweede en derde bevraging werden enkel respondenten gecontacteerd die hadden deelgenomen aan de eerste bevraging: aan de tweede bevraging namen 788 respondenten deel (respons van 73%), in de derde bevraging 746 respondenten (respons van 69%). Doordat sommige respondenten niet antwoorden op alle vragen komt de uiteindelijke N in de analyses soms lager uit. Hoewel de steekproef een oververtegenwoordiging van N-VA kiezers had, werd er voor gekozen om de steekproef niet te herwegen. Ten eerste is het inschatten van de populatie onmogelijk, aangezien de opkomst slechts 85 per cent bedroeg. Bijgevolg is het onzeker wat de verdeling van diverse socio-demografische karakteristieken binnen het uiteindelijke electoraat is, aangezien hier geen gegevens over bestaan. Ten tweede betreft het een internetbevraging, en kan een herweging moeilijk de afwezigheid van respondenten zonder internetconnectie opvangen.

Appendix : vraagformuleringen beleidsmaatregelen

Sociale woningen:

Betaalbaar wonen is niet voor iedereen haalbaar. Daarom voorziet ook het stadsbestuur sociale woningen. Sommige partijen stellen dat er in de komende bestuursperiode minder sociale woningen moeten komen, terwijl andere partijen stellen dat er meer sociale woningen moeten komen. Hoe staat u zelf tegenover dit dossier? Verkiest u eerder minder sociale woningen, of eerder meer sociale woningen? (5 puntenschaal)

Criminaliteit:

Over de aanpak van overlast en criminaliteit in Antwerpen verschillen de partijen van mening. Sommige partijen stellen dat het aantal agenten moet worden verlaagd terwijl andere partijen stellen dat het aantal agenten moet worden verhoogd. Hoe staat u zelf tegenover dit dossier? Verkiest u eerder het verlagen van het aantal agenten, of eerder het beter verhogen van het aantal agenten? (5 puntenschaal)

GAS-boetes en zones 30:

In welke mate bent u het eens of oneens met onderstaande uitspraken? (5-puntenschaal, gaande van 'helemaal oneens' tot 'helemaal eens').

Het systeem van Gemeentelijke Administratieve Sancties ('GAS-boetes') moet uitgebreid worden.

De zones 30 moeten uitgebreid worden.